

بررسی گروه ویژه اقدام مالی (FATF) - پیامدهای عضویت ایران

مسعود فولادی^۱

^۱ کارشناسی ارشد روابط بین الملل از دانشگاه گیلان

چکیده

گروه ویژه اقدام مالی به عنوان یک سازمان نسبتاً نو بنیاد که در عرصه مبارزه با پولشویی و بررسی بازارهای هدف از نظر تامین مالی تروریسم فعالیت می کند در سالهای اخیر گزارشات فراوانی را در خصوص جمهوری اسلامی ایران منتشر کرده است. این سازمان از سال ۲۰۰۹ میلادی ایران را در لیست کشورهای غیر همکاری کننده^۱ که باید علیه آنها اقدامات مقابله ایی انجام شود قرار داده است که تا کنون نیز پس از گذشت نزدیک به یک دهه این مشکل هنوز برطرف نشده است. در این مقاله نگارنده به دنبال آن است تا ضمن توصیف گروه ویژه اقدام مالی و بیان نمودن تاریخچه، وظایف و اعضای آن به تجزیه و تحلیل مهمترین پیامدهای مثبت و منفی عضویت ایران در آن بپردازد. یافته های مقاله حاکی از آن است گروه ویژه اقدام مالی به صورت ذاتی سازمان مطلوبی است که می تواند در حوزه شفافیت اقتصادی در سطح بین المللی فعالیت نماید، قوانین مناسبی را در این حوزه به وجود آورد و پیامدهای مثبت فراوانی در پی داشته باشد و عضویت ایران در این سازمان نیز می تواند امکان برداشته شدن برخی موانع در حوزه تبادلات مالی را برای آن فراهم نماید، جذب سرمایه گذاری را بالا ببرد و به ارتقای شفافیت در حوزه گردش های مالی در داخل و خارج از ایران کمک موثری نماید. اما این عضویت پیامدهای منفی احتمالی دیگری نیز دارد که ممکن است برای ایران مشکل ساز شود؛ عضویت در این گروه ممکن است باعث فرو افتادن ایران در دام قوانین دست و پا گیر مالی شود که زیر ساخت های اجرای آن در ایران هنوز فراهم نیست، قوانینی که از لحاظ اجرایی دارای ابهامات فراوانی نیز می باشند که همین ابهامات ممکن است سبب ساز بسیاری از اقدامات گزینشی از طرف اعضای با نفوذ این سازمان که با ایران خصومت های دیرینه ایی دارند شود.

واژه های کلیدی: گروه ویژه اقدام مالی (FATF)، ایران، پیامدهای مثبت، پیامدهای منفی، لیست سیاه

^۱ Black list

مقدمه

مدتی است بحث از یک سازمان بین دولتی به نام گروه ویژه اقدام مالی^۲ و عضویت ایران در آن بر سر زبانها افتاده است. در این میان عده ایی از طرفداران این طرح به مزیت های عضویت ایران می پردازند و عنوان میکنند فعالیت های اقتصادی ما در عصر حاضر نیازمند زیرساخت های جهانی می باشد که این زیر ساخت ها نیز با همکاری های بین المللی مانند عضویت در گروه ویژه اقدام مالی به دست می آید. همچنین آنان می گویند راه خروج ایران از مشکلات اقتصادی حرکت به سمت اقتصاد جهانی و به عضویت در آمدن در اینگونه سازمانهای سیاسی - اقتصادی است. از طرفی دیگر برخی از منتقدان مخالف، گروه ویژه اقدام مالی را ابزار بیگانگان، توطئه ایی دیگر و ترکمنچای دوم میخوانند. مخالفان همچنین عضویت در این گروه را مخالف اصول ۱۵۲ و ۱۵۳ قانون اساسی می دانند که از تحت سلطه قرار گرفتن کشور توسط بیگانگان جلوگیری می نماید. گذشته از جهت گیری گروه های مختلف سیاسی در داخل کشور و نکته نظرات مخالف و موافق فراوان آنان در این زمینه نگارنده برآن است تا در این نوشتار با نگاهی متناسب به این پرسش پاسخ دهد که عضویت جمهوری اسلامی ایران در گروه ویژه اقدام مالی چه پیامدهایی مثبت و منفی را برای آن می تواند در پی داشته باشد و نیز ضمن پاسخ گویی به این پرسش می کوشد تا اطلاعات لازم در خصوص این سازمان را در اختیار خوانندگان قرار دهد.

تاریخچه و وظایف گروه ویژه اقدام مالی

گروه ویژه اقدام مالی یا به اختصار FATF یک قرارداد یا کنوانسیون نمی باشد بلکه یک سازمان بین دولتی است. در تعریف سازمان بین دولتی باید گفت سازمانهایی هستند که اساساً از کشورهای مستقل یا سازمانهای بین دولتی دیگر تشکیل شده اند و بین المللی هستند. این سازمانها جنبه بسیار مهمی از قوانین عمومی بین المللی هستند که در جهان به وجود آمده اند. FATF در ابتدا به ابتکار کشورهای عضو گروه موسوم به جی ۷ در سال ۱۹۸۹ تشکیل شده و اولین وظیفه آن بررسی وضعیت قوانین مبارزه با پولشویی بازارهای مختلف مالی در جهان به صورت عام و در کشورها به صورت خاص و موردی بود (عباسی، اصغر، ۸۶: ۱۴۸). پس از حمله به برج های دوقلوی ایالات متحده آمریکا در ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ وظیفه دیگری نیز در خصوص بررسی بازارهای هدف برای سرمایه گذاری از نظر تامین مالی تروریسم را بر عهده گرفت (Normah and Zulaikha, ۲۱۲: ۲۰۱۴). گفتنی است دیدگاه غالب در گروه ویژه اقدام مالی در خصوص فعالیت های تروریستی این است که گروه های تروریستی دنباله رو ایدئولوژی نیستند بلکه آنان به دنبال سود های کلان این حوزه می باشند و به همین دلیل است که FATF به دنبال آن است تا با نظارت مداوم فعالیت آنها را کمتر نماید (Martuscello, ۲۰۱۱: ۳۶۸). در درگاه اصلی اینترنتی پایگاه FATF جمله ایی با این مضمون آمده است؛ ما که هستیم^۳: این گروه در ادامه این جمله و معرفی خود بیان میکنند «ما یک سازمان سیاسی بین المللی هستیم که به منظور ایجاد اراده سیاسی لازم برای اصلاحات قوانین و مقررات مربوط به مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم فعالیت میکنیم. وظیفه ما تعیین استاندارد ها و گسترش اجرای موثر اقدامات قانونی و عملیاتی برای مبارزه با پولشویی، تامین مالی تروریستی و سایر تهدید های مربوط به یکپارچه گی سیستم مالی بین المللی می باشد» (FATF reports). با توجه به موارد گفته شده باید عنوان کرد که FATF با اختیارات و دامنه وسیع وظایفی که دارد میتواند لیست ها و گزارش هایی را ارائه نماید که میزان ریسک سرمایه گذاری را در کشورهای مورد بررسی اعلام کند که قطعاً این اقدامات میتواند تبعات سیاسی را هم در پی داشته باشد. در ادامه ضروری مینماید به این نکته پرداخته شود که تمامی گزارش های گروه ویژه اقدام مالی مورد استناد موسسات مالی و سرمایه گذاران بین المللی قرار می گیرد که به نظر می رسد دلیل این مورد استناد قرار گرفتن از دوجنبه میباشد: ۱- استفاده از توصیه های یک سازمان تخصصی جهت پایین آوردن ریسک سرمایه گذاری (FATF Guidance: ۲۶) ۲- در امان ماندن از اقدامات تنبیهی گروه ویژه اقدام

^۲ Financial Action Task Force

^۳ Who we are

مالی در خصوص غیر عمل کنندگان به توصیه های این سازمان (زارع قاجاری و قائم مقامی، ۱۳۹۲: ۲۷). به طور کلی در پایان و قبل از بیان نمودن اعضای آن میتوان گفت که گروه ویژه اقدام مالی بیشتر در خصوص شفافیت گردش های مالی در سرتاسر جهان فعالیت می کند و یک سازمان تخصصی و تاثیر گذار در امور مالی بین المللی است.

اعضای گروه ویژه اقدام مالی

اعضای گروه ویژه اقدام مالی ۳۵ کشور و ۲ نهاد می باشد که ۲ عضو ناظر را نیز همراه خود دارد. کشورهای عضو گروه ویژه اقدام مالی عبارتند از: آلمان، آرژانتین، آفریقای جنوبی، انگلستان، ایالات متحده آمریکا، اسپانیا، استرالیا، اتریش، ایسلند، ایرلند، ایتالیا، بلژیک، برزیل، هلند، کانادا، چین، دانمارک، فنلاند، فرانسه، ترکیه، هندوستان، هنگ کنگ، ژاپن، کره جنوبی، لوکزامبورگ، مالزی، مکزیک، نیوزیلند، نروژ، پرتغال، روسیه، سنگاپور، سوئد، سوئیس، یونان و دو نهاد آن که اتحادیه اروپا به همراه شورای همکاری خلیج فارس می باشند و در مجموع ۳۷ حوزه ی قضایی را برای گروه ویژه اقدام مالی تشکیل می دهند. علاوه بر این کشورها عربستان سعودی و رژیم صهیونیستی نیز به عنوان عضو ناظر در این سازمان حضور دارند. در ضمن گفتنی است که گروه ها و نهاد های فراوانی نیز در این سازمان دارای نماینده ناظر هستند که از مهمترین آنها میتوان به سازمان ملل متحد، صندوق بین المللی پول (IMF) و سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (OECD) اشاره کرد (FATF reports).

موافقان و مخالفان عضویت ایران

موافقان؛ موافقان عضویت ایران در گروه ویژه اقدام مالی یک نگاه کلی به این ماجرا دارند، آنها بیان میکنند که این اقدام نیز در راستای طرح بزرگ جهانی شدن است و هیچ کشوری نمی تواند مقابل آن بایستد مگر با تحمل خسارت و هزینه های فراوان. آنان نهبی به مخالفان این طرح میزنند و بیان می کنند که ایران خود قربانی اقدامات تروریستی است. ایران بارها توسط گروه های تروریستی مورد تهدید قرار گرفته و از این راه متحمل خسارات فراوانی شده است پس قطعاً باید از این روند حمایت صد درصدی نماید. آنان همچنین از ضرورت تعامل با FATF به منظور ساماندهی معاملات مالی بین المللی و ارتباط بهتر با بانک های بین المللی سخن می گویند. علاوه بر موارد گفته شده موافقان عضویت بیان می کنند برای در امان ماندن از اقدامات تنبیهی FATF که از لحاظ اقتصادی به جذب سرمایه گذاری خارجی و همچنین مبادلات بانکی ما در حوزه صادرات و واردات ضربه میزند باید به عضویت این سازمان درآمد و همکاری لازم را در این راستا با آن بعمل آورد.

مخالفان؛ در مقابل مخالفان این طرح از عدم شفافیت گروه ویژه اقدام مالی گلایه مند هستند و عنوان می کنند پذیرش FATF نوعی خود تحریمی بزرگ است با پذیرش این طرح ما باید گوش به فرمان قوانین گروهی خاص باشیم که برخی از اعضای اصلی آن از دشمنان سرسخت ما در عرصه بین المللی هستند و گذشته از این بحث، اطلاعات فراوانی در خصوص تبادلات مالی ما در اختیار این گروه قرار می گیرد که آنها میتوانند با تجزیه و تحلیل این اطلاعات به نقاط قوت و ضعف ما پی ببرند و علیه ما به برنامه ریزی بپردازند، برنامه ریزی ایی که داده های آن اطلاعات ارسالی و درست خود ما است. کما اینکه در برخی مواقع و در گذشته ضربات جبران ناپذیری از این رسوخ اطلاعاتی خورده ایم (بسیج دانشجویی دانشگاه تهران، ۱۳۹۵: ۱۴). آنان دغدغه های خود را درخصوص مسائل امنیتی کشور و پشتیبانی از محور مقاومت بیان می کنند و عنوان می کنند که تروریست در دیدگاه گروه ویژه اقدام مالی تعریفی دارد که با واقعیت و آن چیزی که ما در عمل می بینیم متفاوت است.

دیدگاه میانه؛ در این بین برخی نیز دیدگاه بینابینی داشته اند و عنوان می کنند که همکاری و تعامل با FATF حاوی نکات مثبت و منفی زیادی برای جمهوری اسلامی ایران است که دولت و مجلس باید به بررسی دقیق آن بپردازند. هرچند که طراحان گروه ویژه اقدام مالی در دستور العمل ۴۰ ماده ایی خود به نکات فراوانی اشاره داشته اند و تلاش کرده اند که منافع کشورهای عضو شونده و همکاری کننده را حفظ کنند اما ما میدانیم که شرایط هر کشور برای پیوستن به یک گروه یا سازمان با کشور دیگر متفاوت است (میرسلامی، سید کامیار، ۱۳۹۵). بنابراین هرکدام از کشورها باید در صورت برطرف شدن دغدغه

های اصلی خود به عضویت این گونه سازمانها درآیند. در ادامه به مهمترین پیامدهای مثبت و منفی مشخص در این حوزه می پردازیم.

پیامدهای عضویت ایران در گروه ویژه اقدام مالی

همانطور که پیشتر اشاره شد پیامدهای عضویت در FATF بصورت طیفی می باشد که میتواند بطور همزمان چند پیامد مثبت و منفی را برای ما به همراه داشته باشد اما با در نظر گرفتن منافع کلی جمهوری اسلامی ایران در داخل کشور و در سطح منطقه ایی و جهانی مواردی که در ادامه می آید میتواند به عنوان مهمترین پیامدهای مثبت و منفی این اقدام شمرده شود.

الف) پیامدهای مثبت

الف-۱) خروج از لیست سیاه:

از مهمترین پیامدهای مثبت عضویت ایران در FATF بیرون آمدن آن از لیست سیاه این سازمان و جلوگیری از اقدامات تنبیهی و مقابله ایی آن است. ایران از سال ۲۰۰۹ در لیست سیاه FATF قرار گرفته و جزء کشورهایی است که باید اقدامات مقابله ایی علیه آن صورت پذیرد. هرچند که بصورت موقت این اقدامات تعلیق شده اند اما با عضویت ایران و اجرای قوانین و انتظارات این گروه، قاعدتاً باید این اقدامات خنثی شوند و ایران از لیست سیاه خارج گردد.

الف-۲) جذب سرمایه گذاری خارجی

از دیگر پیامدهای مثبت عضویت در این سازمان افزایش امکان جذب سرمایه گذاری خارجی می باشد زیرا گزارشات FATF برای سرمایه گذاران کلان اقتصاد بین المللی یک شاخص بسیار مهم و اساسی می باشد که به آن توجه دارند. عضویت در این سازمان امکان جذب سرمایه خارجی را برای کشور ایران بالا می برد.

الف-۳) جلوگیری از انزوای اقتصادی ایران

یکی دیگر پیامدهای مثبت و مشخص عضویت ایران در گروه ویژه اقدام مالی افزایش امکان حضور فعال ایران در عرصه بین المللی و جلوگیری از انزوای سیاسی - اقتصادی آن در سطح منطقه ایی و بین المللی می باشد.

الف-۴) سهولت در انجام معاملات اقتصادی

با عضویت در این مجموعه ایران می تواند با سهولت بیشتری به انجام معاملات و تعاملات بین المللی بویژه در خصوص صادرات و واردات بپردازد (عالی پور، حسن، ۹۵: ۱۶۵). گفتنی است در برخی حوزه ها لازمه انجام این تعاملات استفاده از زیر ساخت های بین المللی است که با موافقت این سازمان در اختیار گروه ها و کشورها قرار می گیرد.

الف-۵) افزایش شفافیت در خصوص نقل و انتقالات مالی

به نظر بسیاری از اقتصاد دان ها و سیاسیون عضویت ایران در گروه ویژه اقدام مالی باعث افزایش شفافیت در عرصه مبادلات داخلی و خارجی بویژه جهت موسسات و بنگاه های مالی آن می شود (مرکز کنکاش، ۹۶: ۲۹). همچنین استفاده از نظر کارشناسان و متخصصان این سازمان در حوزه مالی می تواند موجب ارتقای سیستم مالی داخل و بروز شدن آن شود. بنابراین میتوان امیدوار بود که با عضویت در این سازمان جهشی بزرگ در بحث شفافیت های مالی بوجود آید.

ب) پیامدهای منفی

ب-۱) دشواری اجرای قوانین FATF

در صورت عضویت در گروه ویژه اقدام مالی، ایران باید بسیاری از قوانین ابلاغی آن در حوزه ی مبادلات مالی بین المللی و داخلی را دریافت و اجرا نماید که اجرای این قوانین حتی برای کشورهای پیشرفته سرمایه داری که خاستگاه این سازمان هستند با دشواری هایی همراه است (IRIFIU: ۹) چه رسد به کشورهای تازه به عضویت درآمده که زیرساخت های اجرای این قوانین و فرامین به طور کامل برای آنها فراهم نیست. در این خصوص میتوان به این نکته اشاره داشت که این ظرفیت برای اینکه گروه ویژه اقدام مالی ایران را به مجموعه ایی از قوانین دشوار برای اجرا بکشاند وجود دارد. همچنین این امکان وجود

دارد که ما شاهد دخالت های فراوان و دست و پاگیر در امور داخلی بویژه امور بانکداری باشیم. به عنوان مثال امکان و ظرفیت آن وجود دارد FATF از ایران بخواهد که با برخی از گروه ها و سازمانهای داخلی تعامل بانکی نداشته باشد و در کار آنها خلل ایجاد کند.

ب-۲) ابهامات در حوزه اجرا

در اساسنامه گروه ویژه اقدام مالی آمده است که نحوه تعامل و برخورد با کشورهای تازه به عضویت این سازمان درآمده با رعایت شرایط آنان می باشد و اجرای قوانین برای آنان بصورت تدریجی است (سمیعی اصفهانی و دیگران، ۹۴: ۱۳۱) اما آنچه که در روابط بین الملل بسیار مهم می نماید اصل حسن نیت در روابط و تعاملات و اجرای این گونه قوانین و مقررات است. گروه ویژه اقدام مالی تضمینی جهت برخورد همراه با حسن نیت به کشور جمهوری اسلامی ایران نمی دهد و چنانچه فعالیت ها با حسن نیت دنبال نشود می تواند برای ایران دردسر ساز شود.

ب-۳) تناقض با قانون اساسی و قاعده نفی سبیل در اسلام

با توجه به آیه ی ۱۴۱ سوره مبارکه نساء خداوند راهی برای تسلط سایرین بر مسلمانان قرار نداده است. این قاعده که به قاعده ی نفی سبیل معروف است بیان می دارد هرگونه قرارداد و پیمانی که موجب برتری و تسلط سایرین بر منابع طبیعی، اقتصادی، فرهنگی و سایر شئون ممالک اسلامی گردد باطل است. در واقع قاعده ی نفی سبیل یک نوع حق وتو می باشد که به کشورهای غیر اسلامی اجازه نمی دهد که بر مسلمانان برتری یابند. در ادامه میتوان به دو اصل ۱۵۲ و ۱۵۳ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران هم اشاره کرد که ممنوعیت هرگونه قراردادی که موجب سلطه بیگانه بر کشور شود را اعلام می کند که این قانون نیز منبعت از همین قاعده اسلامی می باشد (کردنائیچ و شمیری، ۹۱: ۱۷۷). در پایان میتوان گفت به نظر می رسد این عضویت با بخشی از قانون اساسی ما در تناقض است و باید به این مساله توجه ویژه داشت.

ب-۴) امکان برخورد گزینشی با ایران

نکته دیگر در این خصوص وجود امکان برخورد گزینشی با ایران در این حوزه می باشد. به عنوان مثال ما میدانیم که دو کشور عربستان و قطر از تامین کنندگان اصلی منابع مالی تروریست های داعش و جبهه النصره و طالبان در خاورمیانه بویژه در سالهای اخیر بودند (زاهدی و پور قره خان، ۱۳۹۶: ۱۰۲) اما تا کنون نه تنها اقدام تنبیهی علیه آنها مشاهده نگردیده بلکه نام کشور عربستان بعنوان عضو ناظر به چشم می خورد. ایران نباید به این مساله با خوشبینی نگاه کند، بلکه باید از آنها نقشه شفاف روند اجرای فعالیت ها را طلب کند چونکه اعضای اصلی و تصمیم ساز این سازمان از دشمنان اصلی ایران هستند و امکان برخورد گزینشی در این سازمان با ایران بالا می باشد. در ادامه به نظر می رسد آنچه که از اساسنامه سازمانهای بین المللی مهم تر است امکان سنجی اجرای آن اساسنامه و نگاه کردن به سابقه ی آن سازمان در حوزه ی مربوطه است. واقعیت ماجرا آن است در اکثر مباحث موجود در نظام بین الملل با ایران برخورد گزینشی شده است که دلیل اصلی آن هم دشمنی اعضای متنفذ سازمانهای بین المللی با جمهوری اسلامی ایران است. در پایان میتوان گفت به نظر اکثر اندیشمندان حوزه حقوق و روابط بین الملل کارنامه ی سازمانهای بین المللی در خصوص برخورد با کشورهای مختلف و رعایت عدالت برای آنها در سطح جهان کارنامه ی قابل قبولی نمی باشد.

نتیجه گیری

به نظر می رسد گروه ویژه اقدام مالی به صورت ذاتی سازمان مطلوبی است که میتواند در حوزه شفافیت اقتصادی در سطح بین الملل فعالیت نماید، قوانین مناسبی را در این حوزه به وجود آورد و پیامدهای مثبت فراوانی در پی داشته باشد. عضویت در این سازمان می تواند امکان برداشته شدن برخی موانع در حوزه تبادلات مالی را برای ایران فراهم نماید، جذب سرمایه گذاری را بالا ببرد و به ارتقای شفافیت در حوزه گردش های مالی در داخل و خارج از ایران کمک موثری نماید. اما این عضویت لبه ی

دیگری نیز دارد که ممکن است برای ایران بسیار تیز و برنده باشد؛ عضویت در این گروه ممکن است باعث فرو افتادن ایران در دام قوانین دست و پا گیر مالی شود که زیر ساخت های اجرای آن در ایران هنوز فراهم نیست، قوانینی که از لحاظ اجر دارای ابهامات فراوانی نیز می باشد که همین ابهامات ممکن است سبب ساز بسیاری از اقدامات گزینشی از طرف اعضای با نفوذ این سازمان که با ایران خصومت های دیرینه ای دارند شود. گذشته از اینکه عضویت در این سازمان چه پیامدهای احتمالی ممکن است برای ایران در پی داشته باشد باید عنوان شود که ایران در این حوزه باید به تصمیم گیری بپردازد و اقدامات مناسب خود را در این زمینه به منصفه ی ظهور برساند. در پایان میتوان گفت عضویت ایران در گروه ویژه اقدام مالی زمانی میتواند برای آن مطلوب تلقی گردد که: ۱- منافع قطعی این عضویت بر مضرات احتمالی آن به نحو چشمگیری فائق آید. ۲- راهکارهای اجرایی یا همان نقشه راه جهت همکاری آنهم بصورت غیر قابل تغییر از جانب طرفین بویژه FATF مشخص شود. ۳- این حق برای ایران در نظر گرفته شود که در صورت تامین نشدن منافع ابزار های مناسب برای رسیدگی و احقاق حق خود در دسترس داشته باشد. ۴- و در آخر مسائل فعلی و مورد اختلاف نیز به بحث گذاشته شوند و به فهم مشترکی در خصوص تعاریف و مفاهیم بویژه تعریف تروریسم برسند.

منابع و مراجع

- عباسی، اصغر، معرفی گروه ضربت اقدام مالی علیه پولشویی، پژوهش نامه حقوق و علوم سیاسی، سال دوم، شماره پنجم، تابستان ۱۳۸۶.
- Normah, Omar, Zulaikha, Amirah Johari & Roshayani, Arshad. (۲۰۱۴). Money laundering – FATF special recommendation VIII: a review of evaluation reports. *Procedia – Social and Behavioral Sciences* ۱۴۵, ICGSM ۲۰۱۴
- Martuscello, Michael. (۲۰۱۱). The FATF’s Nine Special Recommendations : A Too “Soft” Approach to Combating Terrorism?, *TOURO INTERNATIONAL LAW REVIEW*, Volume ۱۴, No.۲
- FATF raports, who we are, Members and Observers, (<http://www.fatf-gafi.org/>).
- FATF Guidance – politically exposed persons (Recommendations ۱۲ and ۲۲) (Jun ۲۰۱۳) (<http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/Guidance-PEPRec۱۲-۲۲.pdf>)
- زارع قاجاری، فردوس و قائم مقامی، علی، کتاب استاندارد های بین المللی مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم، تهران نشر تاش، ۱۳۹۲، شابک ۹۷۸-۶۰۰-۹۳۶۵۶-۹-۰
- بسیج دانشجویی دانشگاه تهران، قرارگاه شهید احمدی روشن، ابعاد مختلف همکاری ایران با گروه ویژه اقدام مالی (FATF)، تابستان ۱۳۹۵
- میرسلامی، سید کامیار، بررسی مصوبات ضد تروریستی گروه ویژه اقدام مالی و پیامدهای حقوقی الحاق جمهوری اسلامی ایران به آن، کنگره بین المللی جامع حقوق ایران، برگزاری بصورت وینار، موسسه نمودار توسعه داتیس، ۱۳۹۵
- . https://www.civilica.com/Paper-LAWI۰۲-LAWI۰۲_۱۲۸.html

- عالی پور، حسن، اهمیت روابط با گروه ویژه اقدام مالی در پسابرجام، فصلنامه مطالعات راهبردی، سال نوزدهم، شماره اول، بهار ۱۳۹۵.
- مرکز رصد کنکاش - رصد و پایش مسائل راهبردی کشور، بررسی همکاری میان ایران و گروه ویژه اقدام مالی (FATF)، گزارش شماره ۱۰۴۳، دی ماه ۱۳۹۶
- مرکز اطلاعات مالی جمهوری اسلامی ایران (IRIFIU)، گروه همکاری های بین الملل، توصیه های چهل گانه گروه کاری اقدام مالی (FATF)، (۲۰۱۲).
- سمیعی اصفهانی، علیرضا، بهرامی مقدم، سجاد و افشاری، داود، مبارزه با تامین مالی تروریسم در پرتو اسناد بین المللی، فصلنامه علمی ترویجی مطالعات بین المللی پلیس، سال ششم، شماره ۲۲، تابستان ۱۳۹۴
- کردنائیچ، مهناز و شمیری، فاطمه، مجموعه قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات ریاست جمهوری، اداره چاپ و انتشار، چاپ چهارم، ویراست دوم، آذر ماه ۱۳۹۵
- زاهدی، نساء و پور قره خان، رضا، منابع مالی داعش، دوفصلنامه سیاستنامه مفید، شماره ۱، سال ۱۳۹۶